

Asgari Ücretle İlgili Kapsamlı Reform Şart Olmuştur!

Eylül 2024 itibarı ile net 17.002 TL olan asgari ücret ile değil geçinmek, yaşamak dahi imkânsız derecede zorlaşmıştır. Asgari ücretin ne kadar dramatik bir değer kaybına uğradığının en güvenilir delili altın alım gücü karşılaştırmasıdır. 2002 yılında oldukça sıkıntılı ekonomik şartlara rağmen, bir asgari ücretle 2,2 Cumhuriyet altını alınabiliyorken, şu anda ancak 0,91 Cumhuriyet altını alınabilmektedir. Reel olarak bütün çalışanların en az 1,3 Cumhuriyet altını kaybı her ay yaşanmaktadır. Ak Parti Hükümetinin bu gerçeği gizlemek üzere sürekli dolar karşılığı karşılaştırmasında bulunması ise siyasi kurnazlıktan öte bir durum değildir. Çünkü doların kendisi de karşılıksız basılabilen güvenilirmez ve enflasyonla değer kaybı yaşayan bir finansal enstrümandır. TL'den farkı ise enflasyon karşısında daha yavaş değer kaybetmesidir.

Asgari ücrette reform yapılma gereğinin tek nedeni fiili değer kaybı değildir. Bu değer kaybına rağmen asgari ücretin özellikle kamu dışında kalan alanlarda neredeyse standart ücret seviyesi olarak merkeze oturduğunu görüyoruz. Nitekim DİSK Araştırma Raporunda özel sektörde çalışanların %60'ının asgari ücretin en fazla %20 üzerinde veya daha altında maaş aldığı ortaya konulmuştur. Euronews haber sitesinde yayınlanan bir grafikte (Şekil 1) ise asgari ücretin %5 fazlasının altında çalışanları oranı açısından Türkiye açık ara birinci olarak yaşanan sefalet çizgisini %37,5 oranıyla göstermiştir.

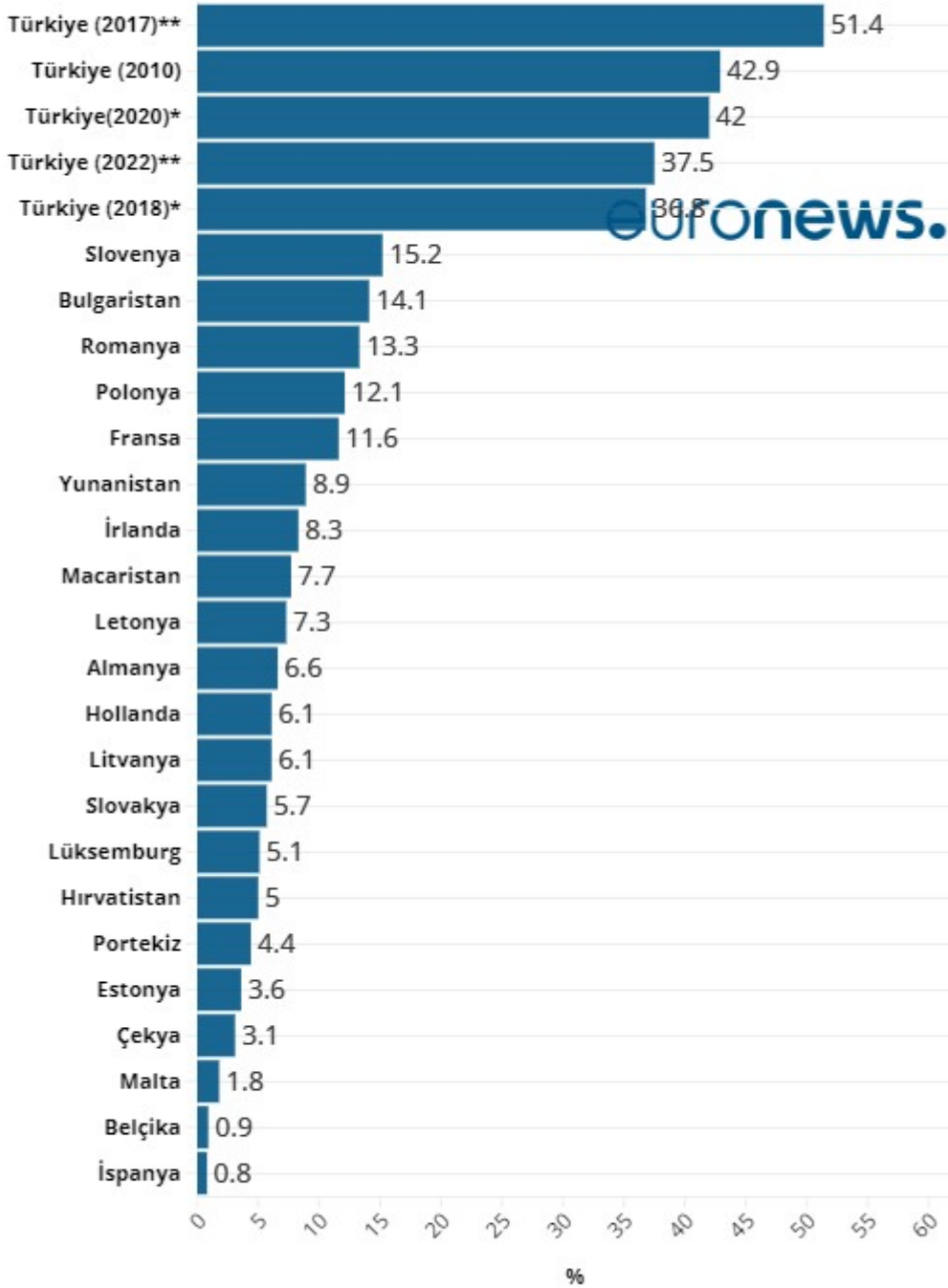
Türk-İş Ağustos 2024 raporuna göre; dört kişilik ailenin aylık gıda harcaması tutarının (açlık sınırı) 19.271 TL, gıda ile birlikte diğer tüm temel harcamaları için haneye girmesi gereken toplam gelir tutarının (yoksulluk sınırı) ise 62.772 TL, bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyetinin ise 24.962 TL'ye yükseldiği görülmektedir. Özellikle büyükşehir şartları ve kira giderleri dikkate alındığında asgari ücret seviyesinin ne kadar düşük kaldığı daha net anlaşılacaktır.

Asgari ücret açısından tabloyu daha da kötüleştiren diğer bir neden ise Türkiye'de önemli bir kesimin asgari ücretin altında gelire yaşamak zorunda kalmasıdır. Kayıt dışı çalışanların %83'ü asgari ücretin altında maaşa katlanmak zorunda kalmıştır. Kısmi çalışma vb. nedenlerle asgari ücretin altında geliri olan çalışanların oranı yaklaşık %33,8 olmuştur. Kamu tarafında dahi asgari ücretin altında ve

birçok haktan mahrum şekilde çalıştırılan tahminen 200 binden fazla personel bulunmaktadır. Ekders ödemesi altında toplanan ücretli öğretmen, usta öğretici, fahri Kuran öğreticisi, Aile Bakanlığı ekdersli meslek elemanları ve hatta Gençlik ve Spor Bakanlığı EYS Antrenörleri gibi çok sayıda kuruma dağılmıştır. Sadece Milli Eğitim Bakanlığında neredeyse 20 yıldır sürekli istihdam politikasına dönüşen 90 bin civarında ücretli öğretmen bulunmaktadır.

Asgari ücretin yüzde 5 fazlasının altında çalışanların oranı (2018)

(Türkiye verilerinin tanım, hesap ve kaynakları farklı olduğundan karşılaştırmalarda buna dikkat ediniz)

Kaynak: Eurostat, SGK & DİSK-AR • (Türkiye'nin sadece 2010 verisi Eurostat'a aittir ve AB ile kıyas edilebilir. Eurostat, 10'dan fazla işçi çalışan firma verilerini kapsıyor. SGK'ya dayanan 2018 ve 2020 verileri tam olarak "asgari ücret" alanları gösterir.)

euronews.

Şekil 1: Avrupa'da Asgari Ücret Karşılaştırması

Geldiğimiz durum itibarı ile asgari ücret fiilen ortalama ücret haline dönmüştür. Toplumun sosyal ve ekonomik refahını giderek yok eden bu soruna çok yönlü reform yapılma zamanı çoktan gelmiştir.

Asgari ücretle ilgili çözüm ve iyileştirme çalışmalarında yer alması gerektiğine inandığımız önemli hususlar şunlardır:

Asgari ücrete zorunlu yıllık kıdem katsayısı getirilmelidir. Net asgari ücretle çalışma süresi en fazla 2 yıl ile sınırlandırılmalıdır. 2. yıldan itibaren her yıl için maaş çarpanında belli oranlarda zorunlu yükselme standart hale getirilmeli ve kamu tarafından takip ve denetimi sağlanmalıdır. Süresi dolmadan işten çıkarma, kayıt dışı çalıştırma gibi kurnazlıklara karşı etkili denetim ve cezalandırma sistemi uygulanmalıdır.

Kamuda ekders adı altında sürekliliğe dönüşen istihdama kısıtlama getirilmeli ve çok özel ve geçici şartlara tabi tutularak uygulaması zorlaştırılmalıdır.

Asgari ücretin üstünde maaş aldığı halde SGK'nın haksız maaş bağlama politikaları yüzünden mağdur edilen ve primini tam yatırmaktan kaçınan çalışanlar için tatmin edici teşvikler, yüksek prime yüksek maaş garantisi getirilmelidir.

Alacaklının icra takibi, boşanmış kadınlarda süresiz nafakanın kesilmemesi isteği gibi nedenlerle kayıt dışı çalışanlara karşı daha etkili sorgulama ve tespit yöntemleri getirilmelidir.

Kamuda karşılığı olan kariyer mesleklerin (hemşirelik, mühendislik, öğretmenlik gibi) özel sektörde asgari ücretle istihdam edilmeleri yasaklanmalı, özel sektör kariyer mesleklerinin maaşı en az kamudaki en düşük derece karşılıkları kadar olmalıdır. Daha düşük meslek çalışanı kaydı yapılması sistemsiz olarak önlenmelidir. Yıllar içinde kıdem katsayısı uygulaması özel sektörde kariyer meslekleri için de yapılmalıdır.

Emekçilerin Baş Belası: Gelir Vergisi Matrahı

Bordrolu çalışan işçi ve memurlar, “ahırdaki inek” misali her zaman el altında bulunan, vergi ve diğer kesintileri daha maaşına eli değmeden uçurulan mazbut ve mülayim mükelleflerdir.

Vergi yüzüzleri gibi, zamanında ödemekten kaçınarak, sonradan çıkacak vergi affı veya yapılandırma anlaşmaları ile sıyrılma şansları da yoktur.

Süresiz nafaka mahkumu olanlar veya türlü idari ceza ve ödemeleri bulunanlar da kurtulamazlar ve e-haciz ile maaşlarına kolayca el konulur.

Maaşlı çalışanların çoğunun ek geliri de olmaz. Ek iş yapmak hepsine nasip olmaz veya ne vakitleri ne de sağlıkları fırsat vermez.

Her ay yüklüce gelen elektrik, doğalgaz gibi faturalar, kira ve kredi kartı ödemeleri, okul ve mutfak giderleri hesaplanınca maaşları denk gelirse, kendilerini çok şanslı ve mutlu sayarlar. Yani maaşla birikim de yapılamaz.

“Gelir Vergisi Matrahı” denilen tuhaf uygulama ile Ocak ayından itibaren brüt (net ele geçen değil) maaş ve ek ödeme gelirleri toplanmaya başlar.

2018 yılı için 14.800 TL oluncaya kadar maaşlardan SGK gibi kesintilerin dışında %15 gelir vergisi kesilir. Bu rakamı geçince vergi oranı %20 olur. Ta ki 34.000 TL oluncaya kadar. Çünkü o zaman da vergi oranı %27’ye çıkar. 80.00 TL’ye ulaşabilen sayılı memur veya işçilerden seniz vergininiz %35’e fırlar.

İşçi ve memurlar için bariz bir haksızlık ve adaletsizliktir bu uygulama. **Çünkü;**

Maaşlar tek seferde yıllık topluca ödenmez ve fiilen elde para kalmaz. Kümülatif gelir toplamı uygulaması varsayımsal zenginlik göstergesi gibi uçuk, hayatın gerçeklerine ters bir yaklaşımdır.

Kümülatif toplama esas rakamlar ele geçen net tutarlar değil, SGK ya ayrılan işveren ve memur/işçi kesenekleri, sağlık sigortası gibi rakamların dahil olduğu soyut gelirlerin toplamıdır. Bu yüzden hedef dilim kotaları hızla dolmakta ve çifte vergilendirme etkisi yapmaktadır.

Kümülatif vergi uygulaması maaşlara gelen ve adeta cımbızla verilen zamları yok etmekle kalmayıp, daha fazlasını içeriden alıp götürmektedir. Yani maaş zammı fiilen yalan ve etkisiz olmaktadır. Ocak ayında aldığımız maaş ve ek ödeme rakamına Haziran ayından itibaren ulaşmamız imkansızdır. Kendi bordrolarıma baktığımda, Eylül ayında aldığım maaşın Şubat ayında aldığımdan tam 273 TL daha düşük olduğunu hesapladım. (Hani nerede benim maaş zammım? Zam gelmesin yine razı olacağım yahu! Bari aynı rakamda kalsaydı!)

Kamu personelinin kümülatif vergi zulmünden kurtulması imkansızdır. Özel sektörde ise net maaş üzerinden yapılan iş sözleşmeleri sayesinde işçiler biraz korunabilse de, brüt vergi farkları işverenin sırtına kambur olarak binmektedir. Bu yüzden düşük gösterilen maaşlara, kaçırılan vergilere ve hatta sigortasız çalıştırılan işçilere bahane verilmektedir.

Bunların dışında yan tuhafliklarda var. Örneğin, maaşlarımızla verilen ek ödemeler bir nevi çifte vergiyle kırılıyor ama emekliliğe esas maaş hesabına katılmıyor. Yani, vergisini bolca verdiğimiz paranın maaş gibi emeklilik hayrını görmüyoruz. Görebilen şanslı memurlarda var. Mesela doktorların ek ödemeleri emekliliklerine yansıyor. Ayrıca son torba yasa kapsamında, emekli maaşlarına doğrudan 1.500 -2.000 TL arasında ek zamlar da yapıldı. Doktorlara helal olsun da, bu işi haksızca yapanlara ve bunlara göz yumup yüzleri kızarmadan başarılıymış gibi gezinen Sağlık-Sen'in ağalarına haram olsun inşallah.

Bordro mahkumlarında durum bu minvalde. Şahıs şirketlerinde de aynı Gelir Vergisi Matrahı uygulaması var. Bu sefer onlarda vergi kaçırmak için gelirlerini hep düşük gösteriyor ve anlı şanlı meslek mensupları yıl sonunda gariban asgari ücretli kadar vergi ödemeye çalışabiliyorlar.

Diğer ticari şirketler ise sabit %22'lik Kurumlar Vergisini ödüyor. Gelirleri ne olursa olsun aynı oranda vergi hesaplanıyor.

Piyasa verilerini incelediğimizde, her zaman en çok kar eden kuruluşların bankalar olduğunu görüyoruz. Faiz üzerinden işletilen ticari sistemin acımasız oyuncularıdır onlar. Daralan rekabet şartları, yükselen maliyetler, envai çeşit vergi ve harçlar yüzünden iyice bunalan vergi mükellefleri birde bankaların faiz ve ödeme baskılarına maruz kalınca, uygun olmayan yöntemlere de başvurabiliyor. Gelirleri düşük göstermek, maaşların bir kısmını resmi yoldan kalanını elden ödemek gibi.

Uygulanan Gelir Vergisi Matrahı ile haksız ve adaletsiz bir vergilendirme yapılıyor. İşçi ve memurların en yüksek harcama yaptıkları yaz sonlarında maaşları düşüyor, yapılan maaş zamları yok olduğu gibi, refah paylarını da zerre kadar hissetmiyorlar. Yani kaşıkla verilen paralar, kepçeyle geri alınıyor.

Yapılması gereken, tüm bordrolu çalışanlar için %15 gibi sabit bir vergi oranının sürekli uygulanmasıdır. Zamlarla yükselen maaşlara paralel olarak, kesilen vergi miktarı da artacağından, hakkaniyetli vergilendirme yapılacak ve geriye kalan maaş zammı gerçekten hissedilecektir. Asgari ücretlilerde bu verginin tamamen kaldırılması veya en fazla %5 gibi rakamlara düşürülmesi herkes açısından hayırlı olacaktır.

Çalışanlar için her yıl tekrarlanan bu haksızlığın, tez zamanda giderilmesi ricası ve duasıyla...

Konu Danışmanım Mali Müşavir Bağımsız Denetçi Serkan BULUT'a teşekkür ederim.

Görsel Kaynağı: www.fakingnews.com